Lietas Nr. A420302414
Lietas arhīva Nr. A42-00513-15

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Jelgavā 2015.gada 8.maijā

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnesis Mārtiņš Birkmanis,

piedaloties pieteicējai /pers. A/ un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārstāvei Ligitai Beštai,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. A/ tiktu piešķirts lielāka apmēra maternitātes pabalsts, iekļaujot dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu aprēķina periodā no 2012.gada novembra līdz 2013.gada septembrim 80% no vidējās iemaksu algas un par 2013.gada oktobra mēnesi pieņemot dienu skaitu kā 31,16, un morālā kaitējuma 1000 *euro* atlīdzinājumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk arī – VSAA) Tukuma reģionālās nodaļas inspektore 2014.gada 9.aprīlī pieņēma lēmumu Nr.14/912200 (turpmāk – sākotnējais lēmums), ar kuru /pers. A/ (turpmāk arī – pieteicēja) piešķīra maternitātes pabalstu 80% apmērā no kalendāra dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas un izmaksāja 951,59 *euro* apmērā par periodu no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 21.maijam.
VSAA direktore, izskatot pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumu, 2014.gada 23.maijā pieņēma lēmumu Nr.09-7/3557 (turpmāk – Lēmums), ar kuru atstāja negrozītu sākotnējo lēmumu.
Lēmumā konstatēts turpmāk minētais.

[1.1] Tā kā pieteicējai vidējās iemaksu algas aprēķināšanai noteiktajā 12 kalendāro mēnešu perioda daļā nav reģistrēta iemaksu alga, jo pieteicēja nebija reģistrēta kā darba ņēmēja, un šis iemesls neatbilst likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta septītajā daļā noteiktajiem nosacījumiem, tad VSAA nav pamata aprēķināt pieteicējai vidējo iemaksu algu citādā kārtībā, nekā to saskaņā ar minēto likumu ir aprēķinājusi VSAA nodaļa.

[1.2] Pieteicējas iesniegumā pieminētajā Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Augstākā tiesa) spriedumā lietā Nr.A42436608 ir analizēti atšķirīgi lietas faktiskie apstākļi, proti, šajā lietā persona visā iemaksu algas noteikšanas periodā (12 mēnešu periodā) bija darba ņēmēja statusā Latvijā (t.i. nebija pārtrauktas darba attiecības Latvijā). Personai visu periodu, kamēr viņa atradās civildienesta attiecībās Eiropas Kopienā, Latvijas darba vietā (ministrijā) bija piešķirts atvaļinājums bez mēnešalgas saglabāšanas. Augstākā tiesa atzina, ka aģentūra nav pareizi dalījusi personas Latvijā iegūto darba samaksu par vienu mēnesi ar 12. Tiesa noteica, ka aprēķina formulā mēnešu skaits 12 jāsamazina attiecīgi par tik mēnešiem, cik ilgi persona, izmantojot Eiropas Savienībā atzītās darba ņēmēju brīvas pārvietošanās tiesības, bija nodarbināta Eiropas Savienības institūcijā.

Savukārt pieteicēja iemaksu algas noteikšanas periodā darba ņēmēja statusā Latvijā bija reģistrēta tikai vienu mēnesi. Un šādai situācijai, kad vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas perioda daļā apdrošinātā persona nav bijusi reģistrēta kā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēja (darba ņēmēja vai pašnodarbinātā), likumdevējs ir noteicis speciālu regulējumu, proti, tādā gadījumā, aprēķinot maternitātes pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par šo perioda daļu nosaka 70% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.

Tāpēc, ņemot vērā, ka pieteicēja Latvijā bija nodarbināta tikai no 2013.gada 1.oktobra, aprēķinot maternitātes pabalstu, vidējā apdrošināšanas iemaksu alga periodā no 2012.gada novembra līdz 2013.gada septembrim tika noteikta 70% apmērā no 2012.gadā valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, kā to nosaka likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta sestā daļa. Tādējādi pieteicējai maternitātes pabalsts ir piešķirts saskaņā ar tiesību normās noteikto regulējumu.

[1.3] Sākotnējais lēmums atbilst spēkā esošajām tiesību normām un VSAA nav tiesiska pamata apmierināt pieteicējas lūgumu, proti, pārrēķināt vidējo iemaksu algu un slimības pabalsta apmēru, neieskaitot 12 kalendāro mēnešu dienu skaitā laiku, kad viņa nav bijusi reģistrēta kā sociāli apdrošināta persona Latvijā.

[1.4] Lai izlemtu jautājumu par personas tiesībām uz zaudējuma atlīdzinājumu, vispirms ir jākonstatē iestādes izdots konkrēts prettiesisks administratīvais akts vai konkrēta prettiesiska faktiskā rīcība. Tā kā VSAA nav konstatējusi, ka Tukuma reģionālā nodaļa būtu izdevusi prettiesisku administratīvo aktu, kā arī nav konstatēta Tukuma reģionālās nodaļas prettiesiska faktiskā rīcība, tad pieteicējas prasījums par morālā kaitējuma atlīdzināšanu ir noraidāms kā nepamatots.

[2] 2014.gada 9.jūnijā tiesā saņemts pieteicējas pieteikums par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirts lielāka apmēra maternitātes pabalsts, iekļaujot dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu aprēķina periodā no 2012.gada novembra līdz 2013.gada septembrim 80% no vidējās iemaksu algas un par 2013.gada oktobra mēnesi pieņemot dienu skaitu kā 31,16, un morālā kaitējuma 1000 *euro* atlīdzinājumu.
Pieteikums pamatots ar turpmāk minēto.

[2.1] Apstrīdēšanas iesniegumā bija īpaši norādīts uz iestādes pienākumu, kā tas noteikts Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL)

81.panta ceturtajā daļā, norādīt argumentus attiecībā uz visiem pieteicējas norādītajiem pamatojumiem. Lēmumā tas nav darīts.

[2.2] Augstākā tiesa 2011.gada 19.aprīļa spriedumā lietā Nr.A42436608 ir analizējusi tiesiski salīdzināmu situāciju, tāpēc šī judikatūra bija ņemama vērā, lemjot par pieteicējas iesniegumu.

[2.3] Izskatot iesniegumu, bija ņemama vērā arī Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) judikatūra. Attiecībā uz Eiropas Savienības institūcijās nodarbinātajiem, EST 2006.gada 16.februāra spriedumā lietā C-185/04 *(Ulf ?berg pret försäkringskassan länskontoret Stockholm)* ir analizējusi tajā laikā piemērojamo regulējumu attiecībā uz vecāku pabalsta izmaksu Zviedrijā.

[2.4] Lēmumā nav pareizi piemērota regula Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu noteikumi (turpmāk – Regula Nr.883/2004), kā arī dots izvērtējums 2013.gada nogalē Eiropas Komisijas publicētajam ceļvedim par pastāvīgās dzīvesvietas noteikšanu sociālā nodrošinājuma jomā.

[2.5] Aprēķinot dienas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu, ņemams vērā, ka likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" un Ministru kabineta 1998.gada 28.jūlija noteikumu Nr.270 „Vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķināšanas kārtība un valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu piešķiršanas, aprēķināšanas un izmaksas kārtība" (turpmāk – Noteikumu Nr.270) prezumē vērtējuma periodu 365 dienas. Gadījumos, kad daļa no perioda attaisnojami nav ņemama vērā, veicams pārrēķins ar mērķi matemātiski pietuvināt dienas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu zaudētajiem algotā darba ienākumiem. Ņemot vērā, ka pieteicējai noteikta mēnešalga, tad nosakāms vidējs dienu skaits mēnesī gada laikā un tas izmantojams dienas vidējā apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinam.

[2.6] Pēcdzemdību periodā izraisītais pieteicējas tiesību un ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums ir radījis pieteicējai ciešanas, kuras atbilst smagam morālam kaitējumam. Lai stimulētu savlaicīgu nolēmuma izpildi, morālā kaitējuma atlīdzinājums būtu nosakāms 1000 *eiro* mēnesī līdz atbilstoša pabalsta izmaksai.

[3] Atbildētāju pārstāvošā iestāde VSAA tiesai iesniegtajā rakstveida paskaidrojumā norāda, ka neatzīst pieteicējas pieteikumu un lūdz to noraidīt, atsaucoties uz Lēmumā norādīto pamatojumu. Papildu paskaidro turpmāk minēto.

[3.1] Lietā Nr.SKA-165/2011, uz kuru ir atsaukusies pieteicēja, ir atšķirīgi faktiskie apstākļi. Proti, persona visā iemaksu algas noteikšanas periodā (12 mēnešu periodā) bija darba ņēmēja statusā Latvijā (t.i. nebija pārtrauktas darba attiecības Latvijā). Personai visu periodu, kamēr viņa atradās civildienesta attiecībās Eiropas Kopienā Latvijas darba vietā (ministrijā), bija piešķirts atvaļinājums bez mēnešalgas saglabāšanas.

[3.2] Latvijā maternitātes piešķiršanai nav nepieciešams noteikts apdrošināšanas stāžs, tādēļ apdrošināšanas periodu summēšana nav nepieciešama. Maternitātes pabalsts tiek aprēķināts saskaņā ar kompetentās dalībvalsts tiesību aktiem un ņemot vērā šajā dalībvalstī gūtos ienākumus.

[3.3] Atbilstoši Noteikumu Nr.270 8.punktam vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu piešķiršanai visos šo noteikumu 7.punktā noteiktajos gadījumos aprēķina pēc noteiktas formulas. Likumdevējs nav paredzējis noteikt gada vidējo dienu skaitu mēnesī un to izmantot iemaksu algas aprēķinam, kā to vēlas pieteicēja, bet ir noteicis, ka aprēķinā tiek ņemts kalendāro dienu skaits, kā to ir izdarījusi VSAA nodaļa.

[4] Pieteicēja tiesas sēdē uzturēja pieteikumā ietverto prasījumu, balstoties uz pieteikumā minētajiem argumentiem.

[5] VSAA pārstāve tiesas sēdē pieteikumu neatzina, balstoties uz Lēmumā un rakstveida paskaidrojumos tiesai norādītajiem argumentiem.

Motīvu daļa

[6] Noklausoties lietas dalībnieku paskaidrojumus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, tiesa atzīst, ka pieteikums daļā ir pamatots un apmierināms, bet daļā nepamatots un noraidāms.

[7] Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 4.panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz maternitātes pabalstu ir personai, kas ir sociāli apdrošināta saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu". Atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 5.panta pirmajai daļai sociāli apdrošināmās personas cita starp ir 15 gadu vecumu sasniegušie darba ņēmēji, kurus nodarbina darba devējs (iekšzemes nodokļu maksātājs, citas dalībvalsts nodokļu maksātājs vai citas dalībvalsts komersanta filiāle). Panta ceturtā daļa noteic, ka persona ir sociāli apdrošināta maternitātes un slimības apdrošināšanai un tai (par to) ir jāveic obligātās iemaksas, sākot ar dienu, kad šī persona ir ieguvusi šā panta pirmajā daļā minēto statusu.

Lietā nav strīda par faktiskajiem apstākļiem, proti, ka pieteicējai, iestājoties likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 5.pantā noteiktajam apdrošināšanas gadījumam, kas rada tiesības uz maternitātes pabalstu, ir darba ņēmēja statuss, tātad ir sociāli apdrošināmā persona atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" izpratnei.

Iepriekš norādītā tiesību norma noteic, ka maternitātes pabalstu piešķir un izmaksā par visu grūtniecības atvaļinājuma un dzemdību atvaļinājuma laiku, ja sieviete neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus (5.panta pirmā daļa).

[8] Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 10.pants noteic, ka maternitātes pabalstu piešķir 80 procentu apmērā no pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, kuru savukārt aprēķina šā likuma 31.pantā noteiktajā kārtībā.

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta pirmajā daļā noteiks, ka vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta aprēķināšanai nosaka no apdrošinātās personas apdrošināšanas iemaksu algas par 12 kalendāro mēnešu periodu, šo periodu beidzot divus kalendāros mēnešus pirms mēneša, kurā iestājies apdrošināšanas gadījums.

VSAA secinājusi, ka pieteicējai vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par iepriekš norādīto 12 mēnešu periodu ir jāaprēķina no gūtajiem ienākumiem (iemaksām) no 2012.gada 1.novembra līdz 2013.gada 31.oktobrim, un, konstatējot, ka par pieteicēju kā darba ņēmēju likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" izpratnē šajā periodā ir veiktas iemaksas par vienu mēnesi (par 2013.gada oktobri – no iemaksu algas 1849,73 *euro* apmērā), piemērojusi likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta sestajā daļā paredzēto gadījumu, kas noteic, ja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas perioda daļā apdrošinātā persona nav bijusi reģistrēta kā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veicēja, tad, aprēķinot maternitātes pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par šo perioda daļu nosaka 70 procentu apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas (565,28 *euro* x 0,7 = 395,70 *euro*).

[9] Lietā ir strīds par pieteicējas tiesībām uz maternitātes pabalsta aprēķinu, kurā tiktu ņemts vērā viss iepriekš norādītais laika posms kā apdrošināšanas (nodarbinātības) periods, kad pieteicēja bija nodarbināta (darba ņēmēja) arī EST (no 2012.gada 1.novembra līdz 2013.gada 30.septembrim). Turklāt pieteicēja uzskata, ka, aprēķinot kalendārās dienas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu pabalsta aprēķināšanai, dienas vidējā apdrošināšanas iemaksu alga jāpietuvina faktiski zaudētajiem algotā darba ienākumiem.

[10] Regulas Nr.883/2004 preambulas 10.punktā noteikts, ka princips traktēt dažus citas dalībvalsts teritorijā notikušus faktus vai notikumus tā, it kā tie būtu notikuši tās dalībvalsts teritorijā, kuras tiesību akti ir piemērojami, nedrīkstētu traucēt principam, ka apdrošināšanas, nodarbinātības, pašnodarbinātības vai dzīvesvietas periodi, kuri izpildīti atbilstoši citas dalībvalsts tiesību aktiem, tiek summēti ar tiem, kuri izpildīti atbilstoši kompetentās dalībvalsts tiesību aktiem. Tālab periodi, kas izpildīti saskaņā ar citas dalībvalsts tiesību aktiem, jāņem vērā, tikai piemērojot periodu summēšanas principu; 13.-14.punktā noteikts, ka jānodrošina, lai personas, kas pārvietojas Kopienā, un viņu apgādībā esošās un viņu apgādību zaudējušās personas paturētu tiesības un priekšrocības, kas iegūtas vai kuru iegūšana notiek; šie mērķi jāsasniedz, jo īpaši, summējot visus periodus, ko ņem vērā saskaņā ar dažādu valstu tiesību aktiem, lai iegūtu vai paturētu tiesības uz pabalstiem un lai aprēķinātu pabalstu summu, un nodrošinot pabalstus dažādajām to personu kategorijām, uz ko attiecas šī regula. Proti, minētās regulas 6.pants paredz, ja šajā regulā nav noteikts citādi, ka tās dalībvalsts kompetentā iestāde, kuras tiesību akti nosaka, ka tiesību uz pabalstu iegūšana, paturēšana, ilgums vai atgūšana, tiesību aktu piemērošanas joma vai piekļuve obligātajai apdrošināšanai, fakultatīvi turpināmajai apdrošināšanai vai brīvprātīgajai apdrošināšanai vai atbrīvojums no tām ir atkarīgs no apdrošināšanas, nodarbinātības, pašnodarbinātības vai pastāvīgās dzīvesvietas periodu izpildes, atbilstoši nepieciešamībai ņem vērā apdrošināšanas, nodarbinātības, pašnodarbinātības vai pastāvīgās dzīvesvietas periodus, kas izpildīti saskaņā ar jebkuras citas dalībvalsts tiesību aktiem, tā, it kā tie būtu periodi, kas izpildīti saskaņā ar tiesību aktiem, kurus tā piemēro.

Tātad iepriekš minētās tiesību normas tieša tekstā (*ekspresis verbis*) paredz, ka tiesību uz pabalsta iegūšanu (Latvijas gadījumā – vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas periods), lai aprēķinātu pabalsta summu, noteikšanā tiek ņemti vērā (summēti) arī tie periodi, kad persona atbilstoši citas dalībvalsts tiesību aktiem bijusi apdrošināta vai nodarbināta citā dalībvalstī.

Šāda tiesību normu (iepriekš spēkā esošās regulas Nr.1408/71 normas) interpretācija ir pausta arī pieteicējas norādītajā Eiropas Savienības tiesas (turpmāk – EST) lietā C-185/04 un Augstākās tiesas lietā Nr.SKA-165/2011, kurās gan EST, gan Augstākā tiesa ir konstatējušas, ka Eiropas Kopienu ierēdnim ir migrējoša darba ņēmēja statuss un, ka no pastāvīgās judikatūras vienlīdz izriet, ka Kopienu pilsonis, kas strādā dalībvalstī, kura nav viņa izcelsmes valsts, nezaudē darba ņēmēja statusu EKL 39.panta 1.punkta izpratnē tikai tādēļ, ka viņš strādā starptautiskā organizācijā. Tiesību normas tiešā tekstā noteic, ka summējami ir nodarbinātības vai apdrošināšanas laika posmi *(sk. EST 2006.gada 16.debruāra sprieduma lietā Nr.C-185/04 12.punktu; Augstākās tiesas 2011.gada 29.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-165/2011 11.punktu).*

Līdz ar to konkrētajā gadījumā iestāde ir nepareizi piemērojusi likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta sesto daļu un nepamatoti secinājusi, ka pieteicēja strīdus perioda daļā nav bijusi apdrošināmā (nodarbinātā) persona.

[11] Iestāde pieteicējas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas periodā ieskaitījusi tikai laika periodu no 2013.gada 1.oktobra līdz 2013.gada 31.oktobrim (nodarbinātības periods Latvijā), neiekļaujot šajā periodā pieteicējas nodarbinātības perioda daļu EST no 2012.gada 1.novembra līdz 2013.gada 30.septembrim.

Ņemot vērā iepriekš norādīto [10], ka summējami visi periodi, kurā darba ņēmējs bija apdrošināts (nodarbināts) saskaņā ar jebkuras citas dalībvalsts tiesību aktiem, atzīstams, ka pieteicējas tiesību uz maternitātes pabalstu aprēķina periodā ieskaitāms viss likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta pirmajā daļā noteiktais 12 kalendāro mēnešu periods kā sociāli apdrošinātai personai.

Tas nozīmē, ka iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību normas un nepamatoti veikusi pieteicējas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinu, piemērojot aprēķinu formulu pēc likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta sestajā daļā paredzētajiem gadījumiem, kad persona nav bijusi reģistrēta kā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veicēja, proti, nav bijusi darba ņēmēja likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" izpratnē.

[12] Tiesa var piekrist iestādes Lēmumā norādītajam, ka pieteicējas gadījums nav noregulēts nacionālajās tiesību normās, proti, tas neatbilst likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta septītajā daļā paredzētajiem gadījumiem, kad apdrošinātajai personai iemaksu alga nav bijusi uzskaitīto apstākļu dēļ. Tomēr ne iestāde, ne tiesa nedrīkst atteikties izlemt konkrēto jautājumu, pamatojoties uz to, ka šis jautājums nav noregulēts ar likumu vai citu ārējo tiesību normatīvo aktu (iestāžu un tiesu juridiskās obstrukcijas aizliegums). Minētais princips ietverts APL 15.panta divpadsmitajā daļā un noteic, ka nedrīkst atteikties piemērot tiesību normu, pamatojoties uz to, ka šī tiesību norma neparedz piemērošanas mehānismu, ka tas nav pilnīgs vai nav izdoti citi normatīvie akti, kas tuvāk regulētu attiecīgās tiesību normas piemērošanu.

Regulas Nr.883/2004 21.panta 2.punktā noteiktais attiecībā uz naudas pabalstiem paredz, ka tādas dalībvalsts kompetentā iestāde, kuras tiesību akti nosaka, ka naudas pabalstu aprēķinu pamats ir vidējais ienākums vai vidējās iemaksas, nosaka šo vidējo ienākumu vai vidējo iemaksu bāzi, atsaucoties tikai uz ienākumiem, par kuriem ir apstiprināts, ka tie ir samaksāti, vai uz piemēroto iemaksu bāzi laika posmos, kas izpildīti saskaņā ar minētajiem tiesību aktiem; šā panta 4.punkts noteic, ka 2.punktu piemēro pēc analoģijas gadījumos, kad tiesību akti, ko piemēro kompetentā iestāde, nosaka īpašu atskaites periodu, kas attiecīgajā gadījumā pilnīgi vai daļēji atbilst laika posmiem, ko attiecīgā persona izpildījusi saskaņā ar vienas vai vairāku citu dalībvalstu tiesību aktiem.

Turklāt Regulas Nr.883/2004 preambulas 9.punktā noteiks, ka EST dažos gadījumos ir sniegusi atzinumu par vienlīdzīgas attieksmes iespēju attiecībā uz nodrošinājuma summām, ienākumiem un faktiem; šis princips ir skaidri jāpieņem un jāattīsta, vienlaikus ievērojot likumīgo nolēmumu būtību un garu. Viens no šādiem gadījumiem, kad EST ir sniegusi savu atzinumu par vienlīdzīgu attieksmi uz nodrošinājuma summām, ienākumiem un faktiem, ir ietverts EST 2006.gada 9.novembra spriedumā lietā Nr.C-205/05, kur atzīts, ka pienākums neradīt nelabvēlīgākus apstākļus migrējošiem darba ņēmējiem, kuri ir izmantojuši savas tiesības brīvi pārvietoties, nenozīmē to, ka Regulas Nr.1408/71 58.panta 1.punkts tiktāl, ciktāl tas naudas pabalstu aprēķināšanai nepieļauj ņemt vērā citā dalībvalstī saņemtu algu, būtu jāuzskata par pretēju EKL 42.pantā noteiktajam mērķim. Šāds pienākums nozīmē tikai to, ka šiem pabalstiem migrējošiem darba ņēmējiem būtu jābūt tādiem pašiem, ja tie nebūtu izmantojuši savas tiesības brīvi pārvietoties *(sk. minētā sprieduma 41.punktu)*.

Arī Augstākā tiesa iepriekš norādītajā lietā secinājusi, ka nacionālajās tiesību normās noteiktā aprēķina formula, kad mēneša vidējā apdrošināšanas iemaksu alga tiek aprēķināta, ņemot vērā personas apdrošināšanas iemaksu algas summu, kas gūta 12 kalendāra mēnešu periodā, to dalot ar 12 (mēnešu skaits), ir saprotama un loģiska, ja šo 12 mēnešu periodā katru mēnesi personai ir bijusi alga. Līdz ar to algu kopsummu dalot ar 12 mēnešiem, tiešām tiek iegūta vidējā alga 12 mēnešu periodā. Taču atsevišķos gadījumos, piemēram, ja personai 12 mēnešu periodā nav bijusi iemaksu alga vai tā nav bijusi visos mēnešos, tad, dažos mēnešos iegūtās algas kopsummu dalot ar 12, ne vienmēr tiek iegūts adekvāts vidējās algas lielums. Tas atkarīgs no apstākļiem, kāpēc personai aprēķinam izmantojamā 12 mēnešu periodā nav bijusi iemaksu alga katru mēnesi. Tie var būt gan tādi, kas ņemami vērā (piemēram, konkrētajā lietā pieteicējs minētajā 12 mēnešu periodā noteiktu laika posmu bija nodarbināts nevis Latvijā, bet Eiropas Savienības institūcijā), gan tādi, kas nebūtu ņemami vērā, lai novērstu pabalsta apmēra nepamatotu palielināšanu, piemēram, persona vispār nav bijusi nodarbināta un līdz ar to tai nav bijuši tādi ienākumi, kuru zaudēšana būtu jāatlīdzina atbilstoši pabalsta palielināšanas koncepcijas mērķim *(sk. turpat 12.punktu)*.

Ņemot vērā iepriekš konstatēto (par summējamiem periodiem) un EST un Augstākās tiesas atziņas, aprēķinot personas vidējo apdrošināšanas iemaksu algu maternitātes pabalsta apmēra noteikšanai, likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.pantā ietvertās tiesību normas jāinterpretē un jāpiemēro atbilstoši iepriekš norādītajam Eiropas Savienības tiesiskajam regulējumam (Regulai Nr.338/2004) un tiesu prakses atziņām.

[13] Konkrētajā gadījumā tiesa secina, ka iestāde nav pareizi konstatējusi pieteicējas apdrošināšanas (nodarbinātības) periodu, nepamatoti tajā neiekļaujot pieteicējas nodarbinātības perioda daļu EST no 2012.gada 1.novembra līdz 2013.gada 30.septembrim, līdz ar to nepareizi veikusi kalendāra dienas vidējā apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinu.

Piemērojot aprēķina formulu, attiecīgie formulas elementi (A) jāizstāj ar tik saskaitāmajiem, cik pieteicējai 12 kalendāra mēnešu periodā attiecīgajos kalendāra mēnešos ir bijusi algotā darbā aprēķinātā apdrošināšanas iemaksu alga, – konkrētajā gadījumā – par vienu mēnesi 1849,73 *euro* apmērā, dalot šo skaitli ar iepriekš noteiktā perioda kalendāro dienu skaitu, neieskaitot tajā to perioda daļu, kurā pieteicējai, izmantojot Eiropas Savienībā atzītās darba ņēmēju brīvas pārvietošanās tiesības, nebija algotā darbā aprēķinātā apdrošināšanas iemaksu alga. Proti, izmantojot iestādes sākotnējam lēmumam pievienoto tabulu par apdrošināšanas iemaksu algu par periodu un dienu skaitu, pieteicējas Latvijā iegūtā darba samaksa 1849,73 *euro* jādala ar 31 dienu, kā rezultātā tiek iegūta kalendāra dienas vidējā apdrošināšanas iemaksu alga (59,6687 *euro*).

[14] Pastāvot šādiem tiesiskajiem un faktiskajiem apstākļiem, tiesa atzīst, ka pieteicējai izmaksājamā pabalsta apmērs ir pārrēķināms, ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus.

[15] Attiecībā uz pieteicējas norādītajiem procesuālajiem pārkāpumiem, pieņemot Lēmumu, bet neietverot tajā argumentus uz pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumā norādīto pamatojumu, tiesa norāda turpmāk minēto.

APL 81.panta ceturtā daļa noteic, ja iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu minēts apstrīdēšanas pamatojums, augstākas iestādes lēmuma pamatojumā norādāmi argumenti attiecībā uz šo iesniedzēja pamatojumu.

No pieteicējas apstrīdēšanas iesnieguma redzams, ka tā pamatojumā ir ietvertas atsauces uz citu lietu un Augstākās tiesas un EST spriedumu atziņām citos līdzīgos gadījumos, kā arī norādīts uz Regulā Nr.883/2004 un likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" ietverto regulējumu. Savukārt Lēmuma 8.-11.punktā ir ietverts pamatojums attiecībā uz Regulas Nr.338/2004 normu piemērojamību un vai pieteicējai saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" tiesību normām ir tiesības uz lielāka apmēra pabalsta aprēķināšanu. Līdz ar to tiesa nekonstatē, ka iestāde Lēmumā vispār nebūtu ietvērusi pamatojumu attiecībā uz pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumā izvirzītajiem iebildumiem. Tas, ka Lēmums nesatur izvērstu argumentāciju attiecībā uz pieteicējas apstrīdēšanas iesniegumā norādīto tiesu praksi, tiesas ieskatā nav vērtējams kā būtisks procesuāls pārkāpums, kura dēļ administratīvais akts būtu atceļams vai atzīstams par prettiesisku.

Augstākā tiesa *(sk., piemēram, 2007.gada 27.marta spriedumu lietā Nr.SKA-87/2007)* savā praksē ir atzinusi, ka tas [procesuāls pārkāpums] izvērtējams katrā konkrētajā gadījumā. Par galvenajiem kritērijiem izmantojami divi apstākļi: 1) vai saprātīgs administratīvā akta adresāts no attiecīgā administratīvā akta pamatojuma varēja saprast, kāpēc attiecībā uz viņu izdots konkrētā satura administratīvais akts; 2) vai tiesa, pārbaudot attiecīgā administratīvā akta tiesiskumu, balstoties uz tā pamatojumu, var secināt, ka pamatojums attaisno adresātam uzlikto pienākumu.

Tiesa šajā lietā nekonstatē, ka pieteicēja nebūtu sapratusi, kāpēc attiecībā uz viņu izdots konkrēta satura administratīvais akts, un kā tā pamatojums saistīts ar adresāta noraidītajām tiesībām.

[16] Savukārt attiecībā uz pieteicējas norādīto par Padomes 1992.gada 19.oktobra direktīvas 92/85/EEK 11.panta nosacījumu transponēšanu Latvijas tiesību sistēmā tiesa nekonstatē, ka minētās direktīvas 11.panta 4.punkta otrajā teikumā noteiktais (nekādā ziņā nedrīkst paredzēt nosacījumus, ar kādiem sievietei būtu jābūt nodarbinātai vairāk nekā 12 mēnešus tieši pirms paredzamā dzemdību datuma) būtu saistāms ar likumā „Par maternitātes un slimības pabalstiem" ietvertā regulējuma neatbilstību minētajam direktīvas nosacījumam. Proti, pieteicējai netiktu liegtas tiesības uz atbilstīgu pabalstu, ja arī viņas nodarbinātības periods būtu mazāks par 12 mēnešiem. Minētais tieši ir ietverts likuma „Par maternitātes un slimības pabalstiem" tiesību normās, kas noteic, kā tiek aprēķināts pabalsts, ja persona attiecīgā perioda daļā nav bijusi reģistrēta kā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veicēja (darbā ņēmēja).

[17] Pieteicēja lūgusi atlīdzinājumu par nodarīto morālo kaitējumu 1000 *euro* apmērā.

Saskaņā ar APL 92.pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Šā likuma 94.panta ceturtā daļa noteic, ka atlīdzināšanas pienākumu attiecīgais publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodarīšanas, vai, ja tas nav vai nav pilnībā iespējams vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā.

Lietā konstatēts, ka iestāde nav pareizi noteikusi pieteicējas apdrošināšanas (nodarbinātības) periodu, kā rezultātā kļūdījusies maternitātes pabalsta aprēķinā, nosakot to zemāku. Līdz ar to konstatējams Lēmuma prettiesiskums, kas ir pamats zaudējumu atlīdzinājuma pieprasījumam.

[18] Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 9.pants noteic, ka morālais kaitējums šā likuma izpratnē ir personiskais kaitējums, kas izpaužas kā fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.

No minētajā normā ietvertā morālā kaitējuma definīcijas izriet, ka tiesību aizskārumam, kas izraisījis personas ciešanas, ir jābūt būtiskam. Arī Augstākā tiesa ir norādījusi, ka morālā kaitējuma atlīdzinājuma pamats ir nevis jebkurš, bet būtisks tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums *(sk. Augstākās tiesas 2012.gada 11.maija sprieduma lietā Nr.SKA-117/2012 8.punktu)*.

Tiesībām saņemt maternitātes pabalstu ir konstitucionāls rangs. To garantē Latvijas Republikas Satversmes 109.pantā noteiktais, ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos. Tādējādi atzīstams, ka pieteicējas aizskartās tiesības ir būtiskas.

[19] Augstākā tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši APL 94.panta ceturtajai daļai iepriekšējā stāvokļa atjaunošana (jeb restitūcija), kuras rezultātā pārkāpuma radītās sekas tiek likvidētas un tiek atjaunota tiesiskā situācija, kāda, visticamāk, būtu bijusi, ja prettiesiskais administratīvais akts nebūtu izdots, ir primārais atlīdzinājuma veids *(sk. Augstākās tiesas 2009.gada 17.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-505/2009 7.punktu)*.

Lai gan vārdiski likuma 94.panta ceturtā daļa, paredzot restitūciju, formulēta tādējādi, ka attiecas uz lietām, kurās tiek lemts par administratīvā akta atcelšanu, Augstākā tiesa šo pašu principu piemērojusi arī lietās, kurās tiek lemts par labvēlīga administratīvā akta izdošanu *(sk. Augstākās tiesas 2009.gada 17.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-491/2009 8.punktu, 2007.gada 21.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-295/200713.1.punktu)*. Proti, arī lietās, kurās pamatprasījums ir par labvēlīga administratīvā akta izdošanu (kā konkrētajā lietā – par piemaksas par maternitātes pabalsta apmēra noteikšanu), pirmām kārtām ir jāizvērtē, vai ar labvēlīga administratīvā akta izdošanu (ar tā radītajām labvēlīgajām sekām) jau nav pietiekami. To, vai konkrētajā gadījumā ir piešķirams arī atlīdzinājums naudā, nosaka konkrētās lietas apstākļi, vienlaikus ņemot vērā mērķi noteikt taisnīgu atlīdzinājumu, pēc iespējas sniedzot personai gandarījumu par tai nodarīto kaitējumu *(sk. Augstākās tiesas 2011.gada 5.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-25/11*

15.punktu).

[20] Izskatāmajā gadījumā ir iespējams gan juridiski, gan faktiski izdot pieteicējai labvēlīgu administratīvo aktu par maternitātes pabalsta izmaksāšanu, tādēļ papildu atlīdzinājums būtu pieļaujams tikai tad, ja pastāvētu kādas īpaši būtiskas un ar stāvokļa atjaunošanu nenovēršamas pieteicējas morālas ciešanas.

Pieteicējas pieteikumā norādītais apstāklis, ka labvēlīga administratīvā akta izdošanas gadījumā, ienākumu būtiskais samazinājums konkrētajā laika periodā nav atjaunojams, tiesas ieskatā nav izšķirošs apstāklis, lai atzītu, ka pieteicējai nodarīts būtisks morāls kaitējums. Lietā nav konstatēti tādi apstākļi, ka pieteicējai pabalsts nebūtu izmaksāts vispār, kas būtu liedzis iespēju pieteicējai nodrošināt pamatvajadzības. Vērā ņemams, ka pieteicējai izmaksāts pabalsts 951,59 *euro* apmērā par periodu no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 21.maijam. Pieteicējas sniegtie paskaidrojumi lietā neliecina par to, ka pieteicējai ar šo naudas summu šajā laikā periodā nebija iespējams nodrošināt pamatvajadzības. Tāpat lietā nav iesniegti pierādījumi, ka pieteicējai bijuši nepieciešami līdzekļi kādu īpašu vajadzību apmierināšanai vai tai radušies papildus izdevumi, kurus nav bijis iespējams segt ar izmaksāto maternitātes pabalstu tā samazinātajā apmērā un šie apstākļi būtu radījuši morālus pārdzīvojumus.

Lēmuma prettiesiskums pats par sevi, nekonstatējot pieteicējas morālas ciešanas, nav pietiekams pamats morālā kaitējuma atlīdzinājumam. Pieteicēja nav norādījusi uz īpaši būtiskām un ar stāvokļa atjaunošanu nenovēršamām morālām ciešanām.

[21] Tiesa nekonstatē, ka iestāde būtu pieļāvusi rupjus procesuālus pārkāpumus, kas paši par sevi, t.i., papildus administratīvā akta materiālajam prettiesiskumam, būtu nodarījuši pieteicējai morālas ciešanas. Iestāde nav rīkojusies arī ļaunprātīgi, kas nozīmē, ka morālā kaitējuma atlīdzinājumam konkrētajā gadījumā nav izšķirošas nozīmes preventīvās funkcijas nodrošināšanai, lai mudinātu iestādi atturēties no līdzīgu gadījumu atkārtošanās.

Kā iepriekš jau atzinusi Augstākā tiesa, atlīdzinājuma preventīvā funkcija nozīmi iegūst tādās valsts pārvaldes jomās, kurās vērojama sistemātiska, ilgstoša personu tiesību neievērošana un valsts nerīkojas, lai pārkāpumus nepieļautu. Tāpat atlīdzinājuma preventīvajai funkcijai nozīme būtu tādā lietā, kurā būtu konstatējami ļoti nozīmīgi personas tiesību aizskārumi *(sk. Augstākās tiesas 2013.gada 8.janvāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-194/2013 9.punktu)*.

Tādējādi tiesa uzskata, ka pats apstāklis, ka tiesa apmierināja pieteicējas pieteikumu par labvēlīga administratīvās akta izdošanu, sniedz pieteicējai atbilstošu atlīdzinājumu –gandarījumu.

[22] Pastāvot šādiem iepriekš lietā esošajiem apstākļiem, tiesa nekonstatē, ka morālā gandarījuma sniegšanai pieteicējai būtu nepieciešams morālā kaitējuma atlīdzinājums vēl naudā. Līdz ar to pieteikums par morālā kaitējuma atlīdzinājumu 1000 *euro* apmērā ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 246.-251.pantu, 254.panta pirmo daļu, 289.-291.pantu, tiesa

nosprieda

Apmierināt daļā /pers. A/ pieteikumu.

Uzdot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot administratīvo aktu – piešķirt /pers. A/ par periodu no 2014.gada 13.marta līdz 2014.gada 21.maijam maternitātes pabalstu 80% apmērā no kalendāra dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas, kas aprēķināma, ņemot vērā /pers. A/ 12 kalendāro mēnešu apdrošināšanas iemaksu algu 1849,73 *euro* apmērā, dalot to ar šā perioda kalendāro dienu skaitu, neieskaitot tajā to perioda daļu, kurā /pers. A/, izmantojot Eiropas Savienībā atzītās darba ņēmēju brīvas pārvietošanās tiesības, nebija algotā darbā aprēķinātā apdrošināšanas iemaksu alga, un izmaksāt starpību starp aprēķināmo un izmaksāto maternitātes pabalstu 951,59 *euro*.

Noraidīt pārējā daļā /pers. A/ pieteikumu.

Piespriest no atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras par labu /pers. A/, personas kods /personas kods/, samaksāto valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu namā.

Tiesnesis *(paraksts)* M.Birkmanis